

Monikielisyys: kielten kirjoa ja lingua francaa

Elina Ahola, Outi Paloposki

Turun yliopistossa toimiva Monikulttuurisuuden ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tutkimuksen verkosto (McNet) järjesti maaliskuussa seminaarin aiheesta Kansallinen ja institutionaalinen monikielisyys. Teemaa käsiteltiin kielioikeuksien ja kielen arkikäytön näkökulmista. Monikielisyyspäivä avarsi ymmärrystä yksittäisten puhujien kielenkäyttötilanteista erilaisissa monikielisyysympäristöissä, institutionaalisten ja poliittisten päätösten roolista, käytäntöjen eroista ja siitä valtavasta potentiaalista, mikä meillä kaikilla on oman kiellemme puhujina ja muiden kielten taitajina.

Professori *Britt-Louise Gunnarsson* Upsalasta kertoi Ruotsissa tehdystä laajasta tutkimuksesta, jossa kartoitettiin toisaalta vieraiden kielten käyttöä ja vaatimuksia työpaikoilla, toisaalta ei-ruotsinkielisten arkikäytäntöjä ja kielistrategioita ruotsinkielisessä työympäristössä. Gunnarsson kertoi, että monikielisyys on arkipäivää useilla ruotsalaisilla työpaikoilla, mutta silti monilta suurilta ja monikansallisesti toimiviltakin yrityksiltä puuttuu yrityksen sisäisesti määrittelemä kielipolitiikka. Gunnarsson esitteli yksittäisten, äidinkieleltään muuta kuin ruotsia puhuvien ihmisten kokemuksia kielenkäytön arjesta työpaikoilla. Vieraskielisillä työntekijöillä on paitsi erilaisia tavoitteita ruotsin kielen taitonsa osalta myös erilaisia selviytymisstrategioita vieraskielisessä työyhteisössä. Kysymykset ovat kiinnostavia myös Suomessa, ja niitä on täälläkin tutkittu: Gunnarssonin tuloksia olisikin mielenkiintoista verrata esimerkiksi [Puhe ja kieli -lehden vuoden 2011 viimeiseen numeroon](#), jonka teema oli suomi toisena kielenä työelämässä.

Professori *Kaisa Koskisen* aiheena oli EU:n institutionaalinen viestintä ja monikielisuuden tulevaisuus. EU:n kielipolitiikka on tarkkaan määriteltyä, ja viralliset dokumentit käännetään aina kaikille unionin virallisille kielille. Viime aikoina EU on pyrkinyt luomaan yhteistä eurooppalaista julkista tilaa ja panostanut paljon sosiaalisen median käyttöön. Tässä yhteydessä valtakieli kuitenkin on englanti: esimerkiksi suurin osa Facebook-sivuista ja europarlamentaarikkojen blogikirjoituksista on englanniksi. Kohderyhmänä ovat nuoret, aktiiviset ja kielitaitoiset ihmiset (tutkimusten mukaan n. 90 prosenttia Euroopan nuorista ymmärtää englantia), kun taas pienten kielten puhujat ja ne, joiden tietotekniikkataidot eivät riitä, jäävät kenties syrjään. Yllättävää onkin, että EU:n monikielisyys ja aiempi pioneeriasema käännösteknologian kehittämisessä ei tällä hetkellä näy kovinkaan voimakkaasti EU:n julkisuuskuvaan. Käännösteknologia on kuitenkin Koskisen mukaan aivan kulman takana – nähtäväksi jää, laajeneeko sosiaalinen media teknologian ja vaikkapa talkoistamisen avulla monikieliseksi.

Professori *Sirkka Saarinen* kertoi vähemmistöjen kielellisistä oikeuksista Venäjällä. Katsaus entisen Neuvostoliiton alueen kielipolitiikan historiaan oli erittäin valaiseva: alueen laajuus ja kielellinen monimuotoisuus antoivat perspektiiviä kuulijoille, joista monet varmasti yleensä katsovat länteen ja EU:hun

päin monikielisyyskysymyksiä pohtiessaan. Neuvostoliiton alkuaikoina pyrittiin ”alkuperäistämiseen” eli alueellisten vähemmistökielten suosimiseen venäjän kielen lisäksi, ja samalla esimerkiksi lukutaitokampanja lisäsi lukutaitoa 30 prosentista 90 prosenttiin. Kielioikeustilanne kuitenkin huononi pian tämän jälkeen. Saarinen totesi vähemmistöjen kansallisen ja kielellisen identiteetin heikoksi. Muun muassa lainsäädännöllä pyritään luomaan yhtenäiskulttuuria, johon vähemmistöt sulautuisivat. Nyky-Venäjällä on 170 etnistä ryhmää ja 110 kieltä, joista 27 on omilla alueillaan virallisia kieliä. Yli miljoonan puhujan kieliä on venäjän lisäksi viisi. Kysymys kielistä ja kielioikeuksista on siis varsin monimutkainen ja haastava.

Päivän päätti professori *Anna Maurasen* esitys englannin merkityksestä akateemisena *lingua francana*. Englanti ei ole ainoa eikä ensimmäinen lingua franca: yliopistot syntyivät aikoinaan latinan kielen taidon ja sen mahdollistaman oppimisen jakamisen ja leviämisen seurauksena. Mauranen esitteli tutkimuksia, joita on tehty lingua francan käytön vaikutuksesta oppimiseen. Sen lisäksi hän valaisi ei-syntyperäisten englannin puhujien kielenkäyttötapoja ja kielen piirteitä. Vaikka Maurasen aiheena oli lähinnä englanti lingua francana akateemisessa maailmassa, ovat monet Maurasen esittelemät kielen ilmiöt tuttuja myös muualta kuin akateemisesta kielenkäytöstä.

Seminaarin ohjelma on osoitteessa <http://mcnet.utu.fi/news/2012/seminar-national-and-institutional-multilingualism/>. Seminaarin järjestäjä, Monikulttuurisuuden ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tutkimuksen verkosto McNet on toiminut Turun yliopistossa syksystä 2010 lähtien ja kokoaa piiriinsä suuren joukon tutkijoita ja opettajia yli laitosp- ja tiedekuntarajojen. Sen tavoitteena on levittää tietoa monikulttuurisuuteen liittyvistä hankkeista Turun yliopiston eri oppiaineissa ja koota yhteen tutkijoita esimerkiksi erilaisten seminaarien kautta. Turun yliopistossa on jo pitkään tehty kansainvälisesti merkittävää tutkimusta mm. muuttoliikkeistä, kulttuurien kohtaamisesta, vähemmistökysemyksistä, syrjäytymisestä, etnisyydestä ja monikielisydestä. McNet pyrkii edistämään tätä tutkimusta luomalla yhteyksiä tutkijoiden ja tutkijaryhmien välille. Verkostoa koordinoi eri alojen asiantuntijoista koottu johtoryhmä.

Kirjoittajista Elina Ahola on suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen tohtorikoulutettava ja Outi Paloposki englannin kielen (kääntäminen ja tulkkauk) professori Turun yliopistossa.